

Asia: VM129:00/2017

Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri nykytila 2021

Lausunnonantajan lausunto

Palaute koskien dokumenttia Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri

Selvitys luo tarpeellisia suomenkielisiä käsitteitä tiedolla johtamiseen tietoarkkitehtuurin näkökulmasta. Se on sisällöltään asiantunteva ja monipuolinen. Teksti on kuitenkin usein vaikeaselkoista ja tuntuu, että sitä pitäisi vielä tiivistää ja selkeyttää. Dokumentissa on paljon kielioppi- ja kirjoitusvirheitä, jotka hankaloittavat tekstin ymmärtämistä.

Tietoarkkitehtuurityössä on tarpeellista käyttää yhteistä terminologiaa. Siksi tässä selvityksessä esitetyt käsitteet pitäisi yhdistää JHS 179:ssä kuvatun semanttisen yhteentoimivuuden viitekehityksessä käytettyihin käsitteisiin.

Yksityiskohtaiset kommentit:

Luku 1.4 kuva 3: Nuolen merkitys kuvassa epäselvä. Asiaa voisi selventää se, jos ylempänä olevissa tarkastelunäkökulmissa kuvaisi tarkemmin toimijan tietotarpeita. Erityisesti "Palvelutieto" ja nuolen suunta epäselvä tässä yhteydessä. Kaaviossa esitetyt nuolet pitäisi kuvata ylemmässä tekstissä jokaisen toimijan näkökulmasta, jotta kaavio olisi ymmärrettävä.

Luku 1.6: Listasta puuttuu kuvaus ministeriöiden ja virastojen tarvitsemista tietotuotteista ja tuottamista rajapinnoista. Eri ministeriöiden tuottamat kansalliset aggregoidut vertailukelpoiset tiedot ovat tärkeitä tiedolla johtamisen välineitä. Lisäksi tiedot ovat tarpeellisia palvelunjärjestäjille oman toiminnan vertailussa muihin toimijoihin.

Luku 2.1.3 kuva 10: Käsiteltävistä aiheista puuttuu soveltamisprofiilit. Soveltamisprofiilit pitäisi kytkeä tietotuotteiden tietosisällön dokumentointiin.

Luku 2.3: Tiedonhallintayksikkö kuvataan vasta tässä luvussa, mutta viittauksia on jo aiemmin. Voisi lisätä myös "Termit ja määritelmät" osioon.

Luku 2.3.1 kuva 19: Päätietyryhmien ja tietokomponenttien välinen suhde tulisi tarkentaa. Mitä tässä tarkoitetaan päätietyryhmien soveltamisella ja tarkentamisella?

Viimeisessä kappaleessa voisi tarkentaa soveltamisprofiilin merkitystä myös tietotuotteen sisällön kuvaamisessa. Soveltamisprofiili on dokumentaatio siitä, miten yhteisiä tietomäärittelyksiä sovelletaan tiedon säilyttämisessä, käsittelyssä tai siirtämisessä. Soveltamisprofiilin avulla voi siis kuvata esimerkiksi rajapinnan kautta tarjottavan tietotuotteen tietosisällön.

Luku 2.3.1 taulukko 3: YTI-lyhenne tarkoittaa YTI-hanketta. Parempi sana nykyään olisi Yhteentoimivuustalusta.

Luku 2.3.5: Lause "Yhteentoimivuus saavutetaan eri yhteentoimivuusmenetelmien avulla" kuulostaa omituiselta. Mitä tässä yritetään sanoa?

Ehdotus: Poistetaan lause tai tarkennetaan ymmärrettäväksi. Esim. Tietojärjestelmien välinen yhteentoimivuus voidaan saavuttaa erilaisten menetelmien avulla.

Lause "Käsitteellinen ja semanttinen yhteentoimivuus mahdollistaa koneluettavan muodon tiedolle, joka tukee yhteentoimivuusalustaa ja tiedon hyödyntämistä." on vaikeasti tulkittavissa.

Voisiko käyttää vain termiä semanttinen yhteentoimivuus tai käsitteellinen yhteentoimivuus? Miten ne mahdollistavat koneluettavan muodon tiedolle? Mikä tukee yhteentoimivuusalustaa ja tiedon hyödyntämistä?

Ehdotus: Käsitteellinen yhteentoimivuus mahdollistaa koneluettavan tiedon tulkitsemisen viestin vastaanottajan toimesta.

Luku 2.3.5 kuva 24: Tietoalueet on muodostettu julkisen hallinnon palveluluokituksen ylintä tasoa käyttäen (<http://finto.fi/ptvl/fi/page/?uri=http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:ptvl:>). Kuvaan viitataan aiemmin "tietoryhmien ja alueiden yhteistoiminnallinen kehys". Mikä on tietoalueiden ja

tietoryhmien välinen suhde? Onko tarkoitus korvata nykyinen tietoalueluokittelu tässä selvityksessä määritellyillä päätietoryhmillä?

Luku 2.4.2 kuva 26: Kuvassa on esitetty soveltamisprofiilin ja tietotuotteiden välinen suhde tekstillä: "Soveltamisprofiili on tietomääritys, jota käytetään olemassa olevan tietomallin tarkennuksena tai laajenuksena."

Ehdotus: "Soveltamisprofiili on tietotuotteen tietomalli, joka hyödyntää tietoalueelle määriteltyä yhteistä tietopohjaa."

Lisäksi tarkennettava lause: "Tiedon hyödyntäminen perustuu tiedonhallintayksiköiden tietotuotteisiin, jotka muodostuvat soveltamisprofiloinnin kautta hyödyntäen yhteistä tietopohjaa."

Ehdotus: "Tiedon hyödyntäminen perustuu tiedonhallintayksiköiden tietotuotteisiin, jotka voidaan harmonisoida ja dokumentoida määrittelemällä soveltamisprofiili, jossa hyödynnetään yhteistä tietopohjaa. Tietopohja määritellään tietoalueittain tietokomponenttikirjastojen avulla."

Huom! Dokumentissa ei puhuta tietokomponenttikirjastoista. Tietokomponenttikirjastojen merkitys yhteisen tietopohjan määrittelyssä tietoalueelle on kuvattava selvityksessä.

Luku 2.4.3: Mitä ontologialla tarkoitetaan tässä asiayhteydessä? Miten ontologia eroaa esim. koneluettavasta sanastosta? Lisättävä "Termit ja määritelmät" osioon. Taustaa tuntemalla voi tehdä oletuksen, että tässä tarkoitetaan SKOS ontologioita eli koneluettavia asiasanastoja.

Samaan kuvaan (kuva 27) tulisi lisätä myös koodistot, jotka ovat yhteisiä sopimuksia tietosisällön arvoista ja semantiikasta.

Kuva 28: Tietoryhmien ja tietolajien suhde tietokomponentteihin on epäselvä. Tarkennettava lausetta: "Tässä dokumentissa tietoryhmät ja niiden tietolajit ovat keskeisiä tietomallinnuksen tietokomponentteja, joita yhteiskäyttöiset sanastot ja käsitteet määrittävät."

Miten tietoryhmät ja tietolajit muodostavat tietokomponentteja? Tarkoitetaanko tässä, että tietolajeista voidaan muodostaa tietokomponentteja?

Tietokomponentit ovat tiettyyn tietoryhmään liittyviä tietokokonaisuuksia, joita voidaan uudelleenkäyttää ja tarkentaa soveltamisprofiileissa. Soveltamisprofiili kuvaa jotain tietotarvetta yksittäisen tietojärjestelmän näkökulmasta. Soveltamisprofiilin avulla voidaan kuvata esimerkiksi jokin tietotuote.

Kuvassa loogisten tietomallit (soveltamisprofiilit) viitataan pelkästään tietovarantoihin. Soveltamisprofiilin avulla voidaan kuitenkin kuvata myös tietovarannosta tuotettavia tietotuotteita eli esim. rajapintojen tarjoamia tietosisältöjä.

Kuva 29: Kuva näyttää olevan sovelma JHS 179 Liite 8. Kuva 2: Yhteentoimivuusmenetelmä. Menetelmään on esitetty uusia näkökulmia, mutta tietokomponenttien ja päätietoryhmien suhdetta toisiinsa ei ole kuvattu selkeästi. Mitä tarkoittaa: Päätietoryhmä -hyödyntää-> Tarkennettu tietokomponentti?

Ehdotus: Tietokomponenttikirjastoja voidaan lajitella päätietoryhmiin ja tietoryhmiin. Tietokomponentit voidaan luokitella tietolajeihin. Yhdestä tietolajista voidaan muodostaa useita tietokomponentteja. Tietokomponentti on uudelleenkäytettävä luokka tai ominaisuus, joka kuvaa tietyn tietolajin tietotarpeita ja rakenteita.

2.5 Taulukoiden asettelu tekee tekstin lukemisesta ja ymmärtämisestä vaikeaa.

Palaute koskien dokumenttia Sidosarkkitehtuurit ja liittyvät hankkeet

-

Palaute koskien dokumenttia Toimenpide-ehdotukset

Toimenpide-ehdotuksissa on hyviä näkökulmia, mutta ehdotuksia pitäisi konkretisoida.

Yksityiskohtaiset kommentit:

Kalvo 8:

Lause: ”Yhteisen tietopohjan ympärille rakennettua tiedon yhteentoimivuutta pitää syventää.”

Ehdotus: ”Yhteisen tietopohjan ympärille rakennettua tiedon yhteentoimivuutta pitää edistää.”

Lause: ”Yhteisen tietopohjan yhteentoimivuutta tulee tarkastella laajemmin asiakaslähtöistä palvelunäkökulmaa.”

Ehdotus: "Tulee muodostaa tietoalueet, jotka huolehtivat päätietoryhmien ja tietolajien määrittelystä yhteiskäyttöisiksi tietokomponenteiksi."

Lause: " Tiedon yhteiskäyttöisyys perustuu tiedon luomiseen." Mitä tämä tarkoittaa?

Ehdotus: "Tiedon yhteiskäyttöisyys ja yhteentoimivuus perustuu yhteisiin tietomäärittelyihin."

Lause: "Käytetään yhteisiä työvälineitä, käsitteitä ja sanastoja (YTI)"

Ehdotus: "Käytetään yhteentoimivuusvälineistöä eli Sanastot-, Koodistot- ja Tietomallit -työkaluja."

Havaintoon " Ei ole olemassa yhteistä tietoa, vaan tietopohja muodostuu päätiedoista ja niiden yhdistelmästä." toimenpide-ehdotuslisäys: "Dokumentoidaan tietotuotteet soveltamisprofiilien avulla."

Havaintoon " Yhteentoimivuus tietopohjan ja tiedon osalta ei toteudu tällä hetkellä." toimenpide-ehdotuslisäys: "Määritellään yhteiskäyttöisten tietotuotteiden tietomallit ja käsitteet yhteentoimivuusalustalla."

Kalvo 10:

Havaintoon " OmaDatalle tarvitaan lisäparametri päätöksenteon tueksi" toimenpide-ehdotuslisäys: "Muodostetaan OmaDatasta tietotuotteita, jotka dokumentoidaan yhteentoimivuusvälineistön ja soveltamisprofiilien avulla."

Kalvo 16:

Tiedon käyttö ja uudelleenkäyttö edellyttävät yhteentoimivuutta ja yhteistä käsitteistöä. "Yhteentoimivuus" -ehdotuksia ei voi sijoittaa yhteen kohtaan tiedon elinkaareissa. Tiedon luonti ja tallennus yksittäiseen käyttöön on mahdollista ilman yhteentoimivia tietorakenteita. Yhteentoimivuusongelmat ilmenevät, kun tietoa yritetään käyttää. Yhteentoimivuus tulee huomioida jo tietoa luotaessa.

Saarinen Anna
Väestorekisterikeskus - Yhteentoimivuusalusta